

Makroekonomija 1:

2. vaje

<https://feketija.si/>

Igor Feketija

J. M. Keynes - oče makroekonomije

John Maynard Keynes, 1936:

Splošna teorija zaposlenosti, obresti in denarja

- brezposelnost in neizkoriščenost proizvodnih kapacitet lahko v tržnem gospodarstvu vztrajata tudi skozi daljše obdobje
- vlada lahko z regulacijo, t.j. posredovanjem v gospodarstvu, vpliva na družbeni proizvod in zaposlenost – na gospodarske cikle

Makroekonomija – študij narodnega gospodarstva

- mikro : makro
- 1929: Gospodarski zlom in velika kriza
- Keynes: "Splošna teorija zaposlenosti, obresti in denarja", 1936
- F. D. Roosevelt: New Deal, 1933–38

Osnovne teme makroekonomije

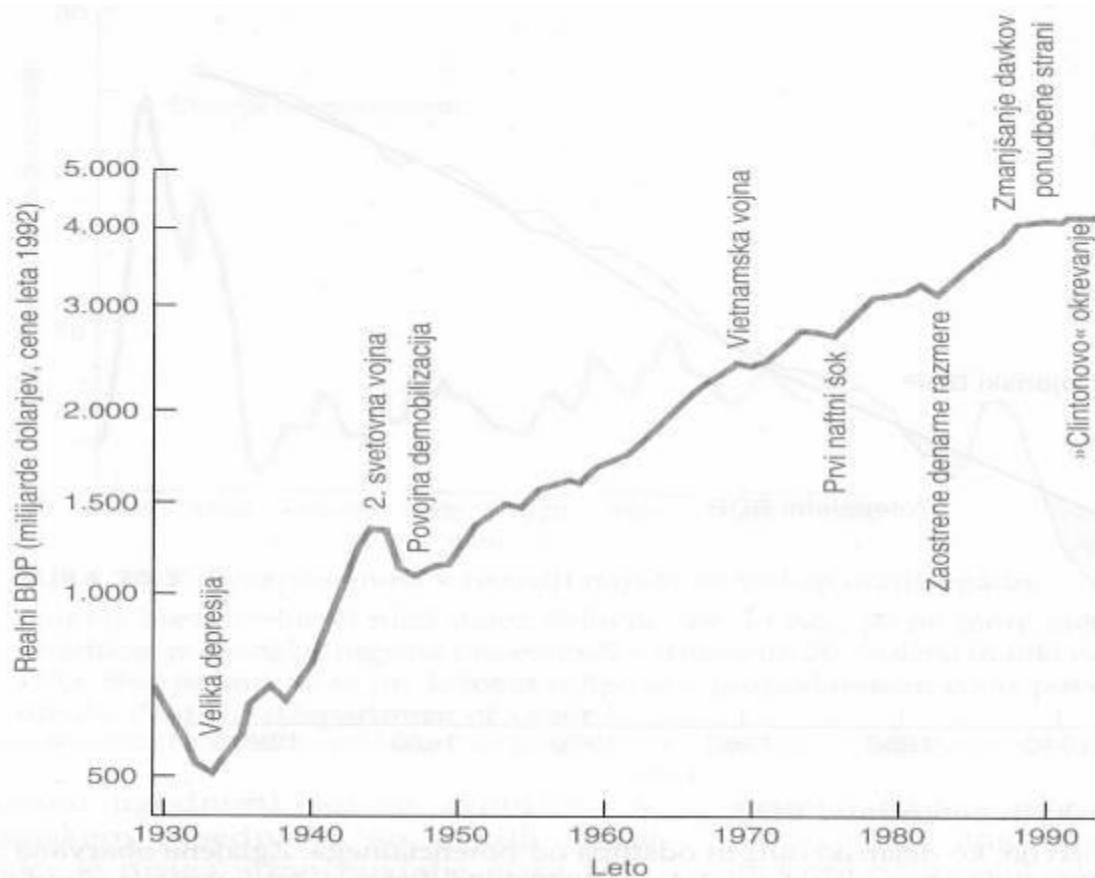
- brezposelnost
- inflacija
- gospodarska rast

Podatki: http://www.umar.gov.si/publikacije/ekonomsko_ogledalo/

Cilji makroekonomije (1)

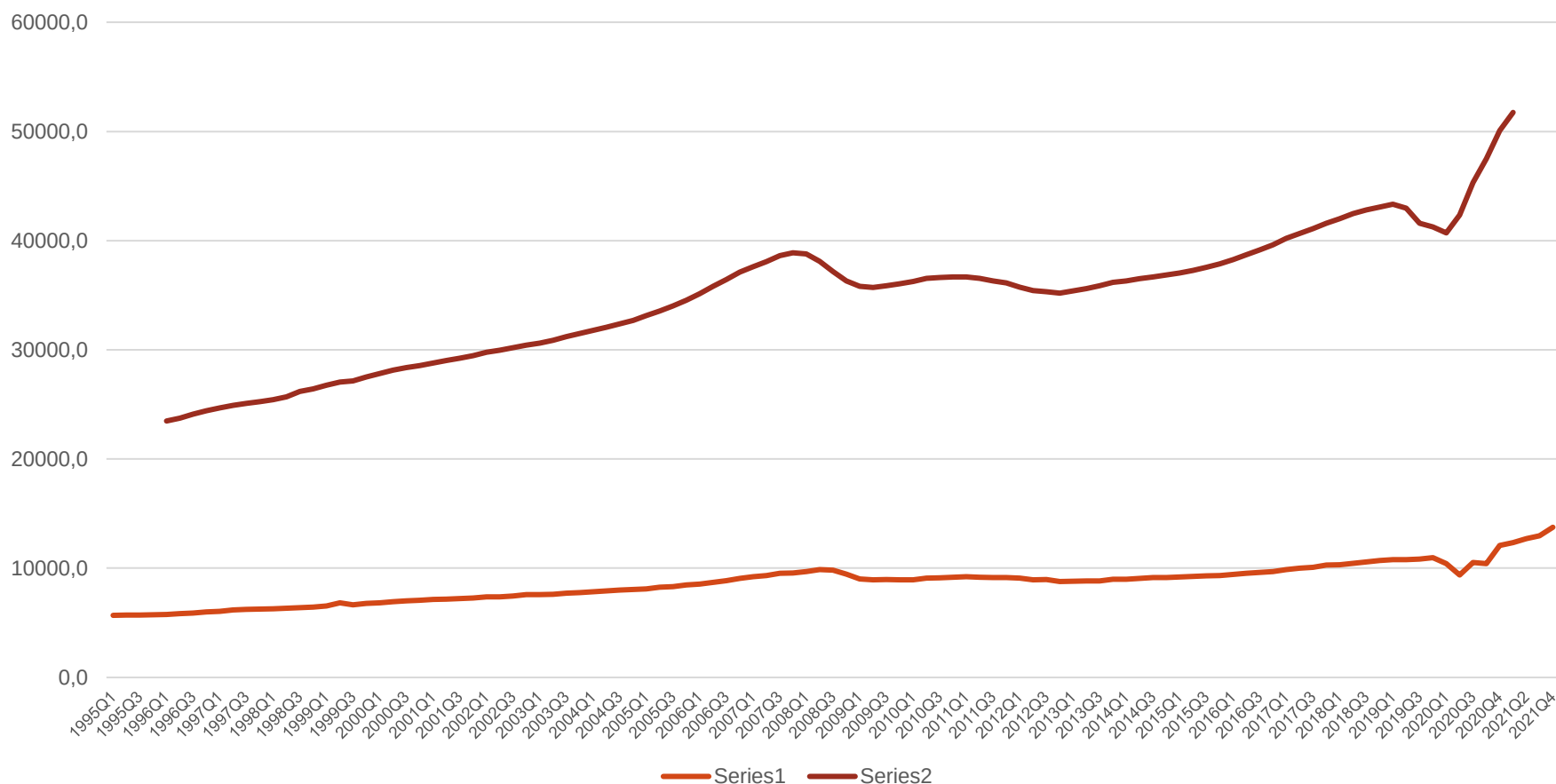
1. Visoka raven in hitra rast družbenega proizvoda

- BDP: nominalni : realni
 potencialni : dejanski BDP

BDP v Sloveniji, letni podatki, tekoče cene

BDP, letno in četrtno

Vir: SURS, www.stat.si; <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/si/Data/-/0300220S.px>

BDP in gospodarska rast

2020

-4,5 %

Rast obsega BDP (glede na isto četrletje prejšnjega leta)

VEČ

-5,0 %

Rast obsega BDP (glede na isto četrletje prejšnjega leta)
- desezonirano

VEČ

-1,0 %

Rast obsega BDP (glede na prejšnje četrletje) -
desezonirano

VEČ

48.393 mio. EUR

Bruto domači proizvod

VEČ

23.165 EUR

BDP na prebivalca

VEČ

3,2 %

Letna rast obsega BDP

VEČ

2021

10,4 %

Rast obsega BDP (glede na isto četrletje prejšnjega leta)

VEČ

10,5 %

Rast obsega BDP (glede na isto četrletje prejšnjega leta)
- desezonirano

VEČ

5,4 %

Rast obsega BDP (glede na prejšnje četrletje) -
desezonirano

VEČ

52.020 mio. EUR

Bruto domači proizvod

VEČ

24.678 EUR

BDP na prebivalca

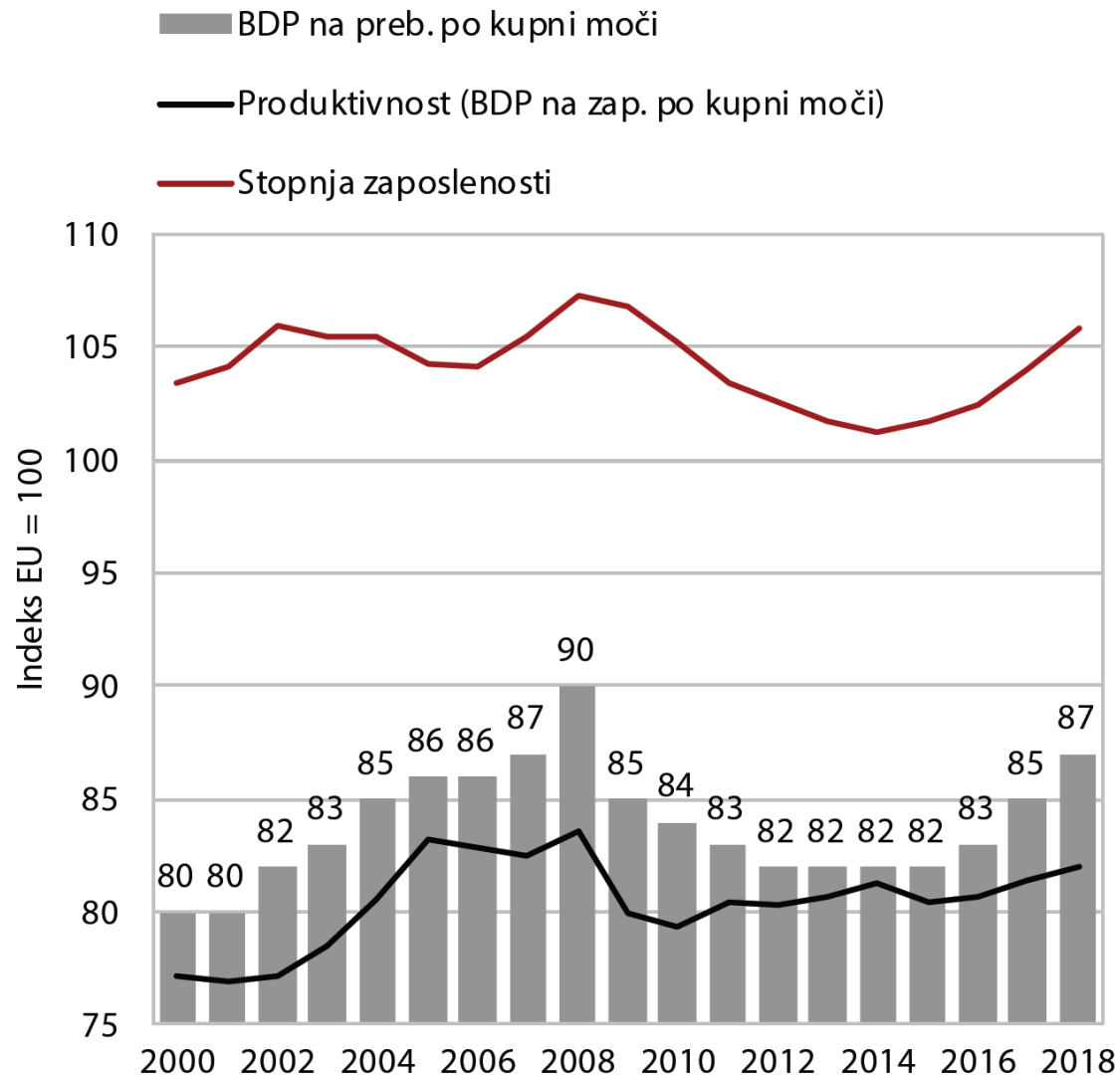
VEČ

8,1 %

Letna rast obsega BDP

VEČ

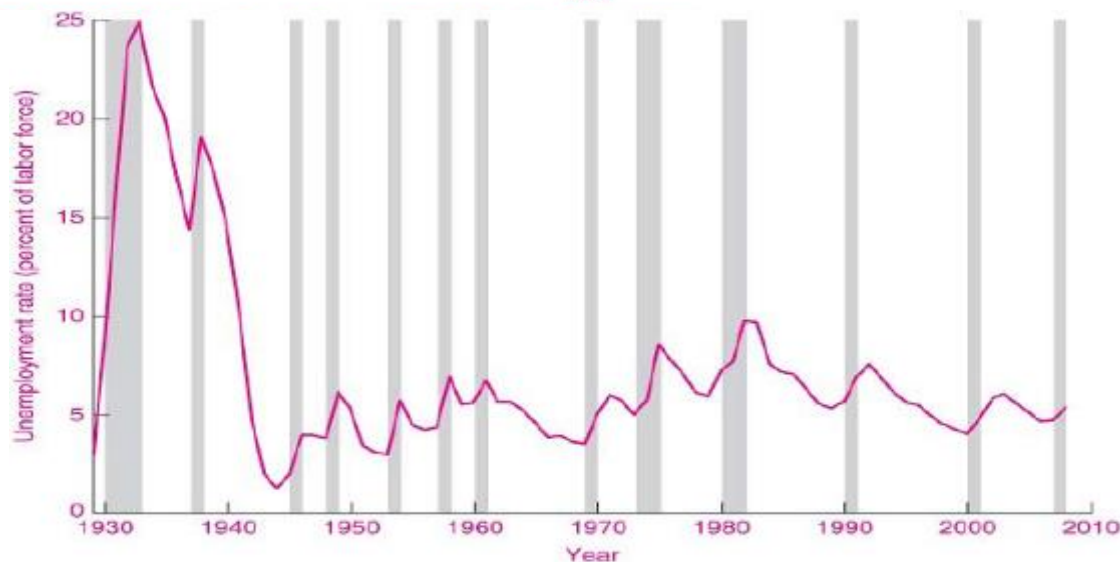
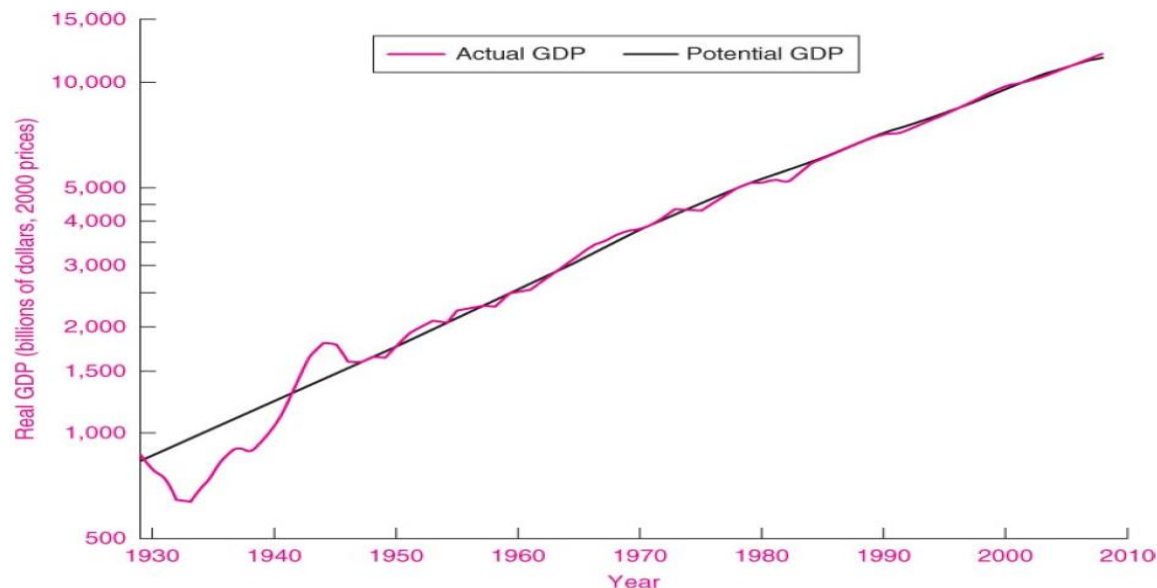
Slika 2: Razčlenitev bruto domačega proizvoda na prebivalca na stopnjo zaposlenosti in produktivnost dela, Slovenija

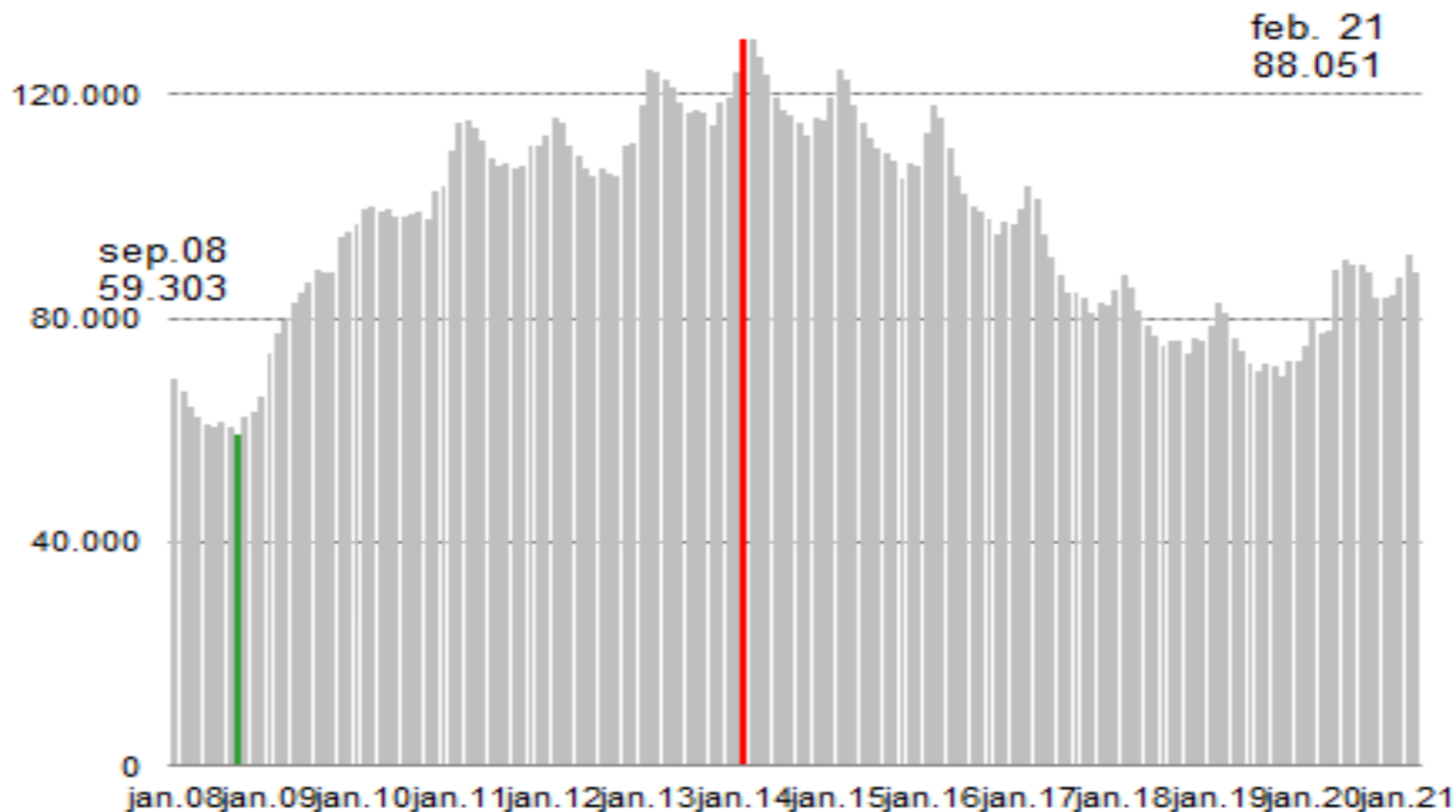
Vir: Eurostat Portal Page – Economy and Finance, 2020; preračuni UMAR.

Cilji makroekonomije (2)

2. Visoka
zaposlenost
in
nizka
brezposelnost

Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji

Vir: Zavod RS za zaposlovanje,

http://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah

Stopnja registrirane brezposelnosti v Sloveniji, december 2020

Slovenija

8,9 %

8,1 %

moški

9,9 %

ženske

4,0 %

**dolgotrajno
brezposelni**

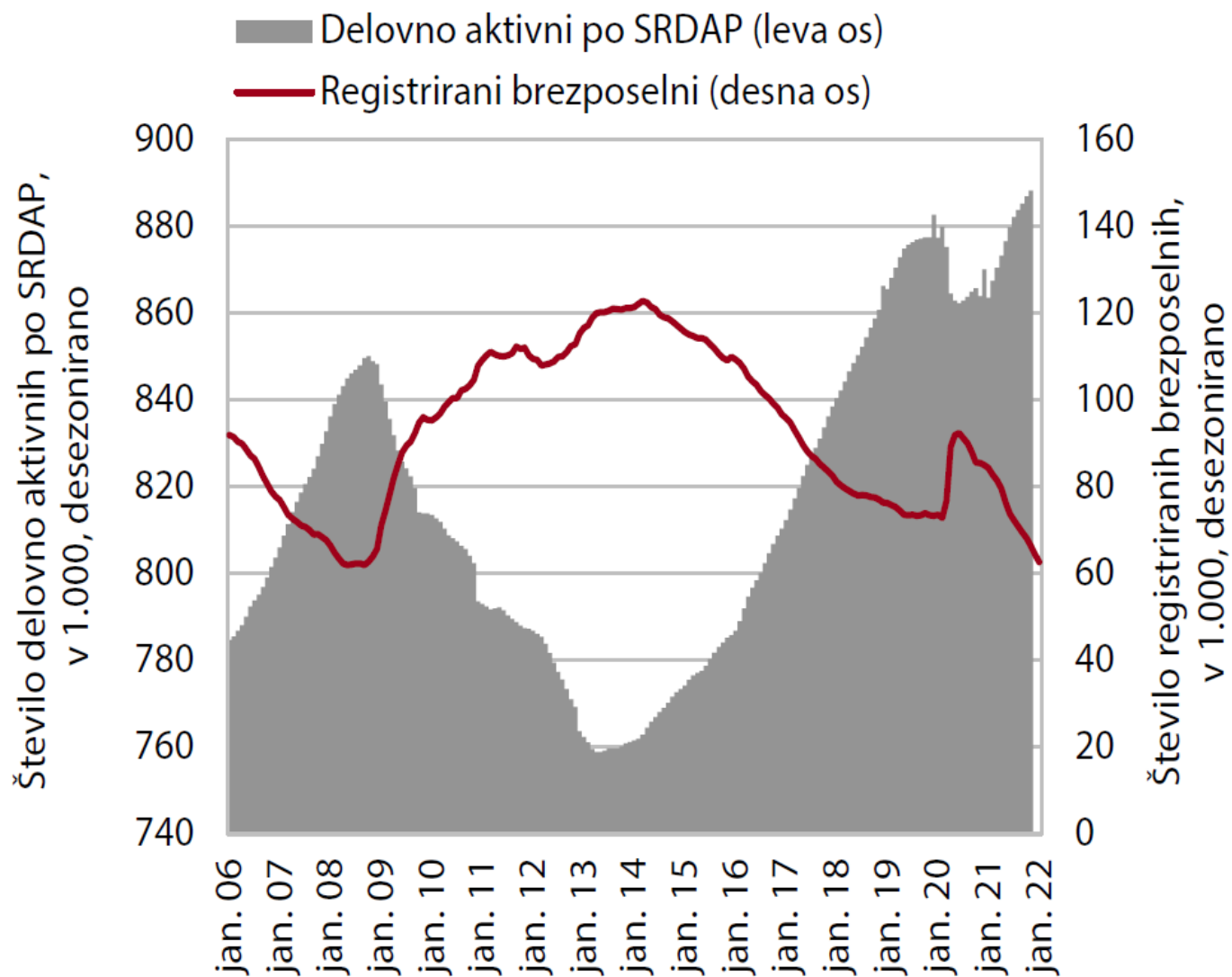

2,5 %

**zelo dolgotrajno
brezposelni**

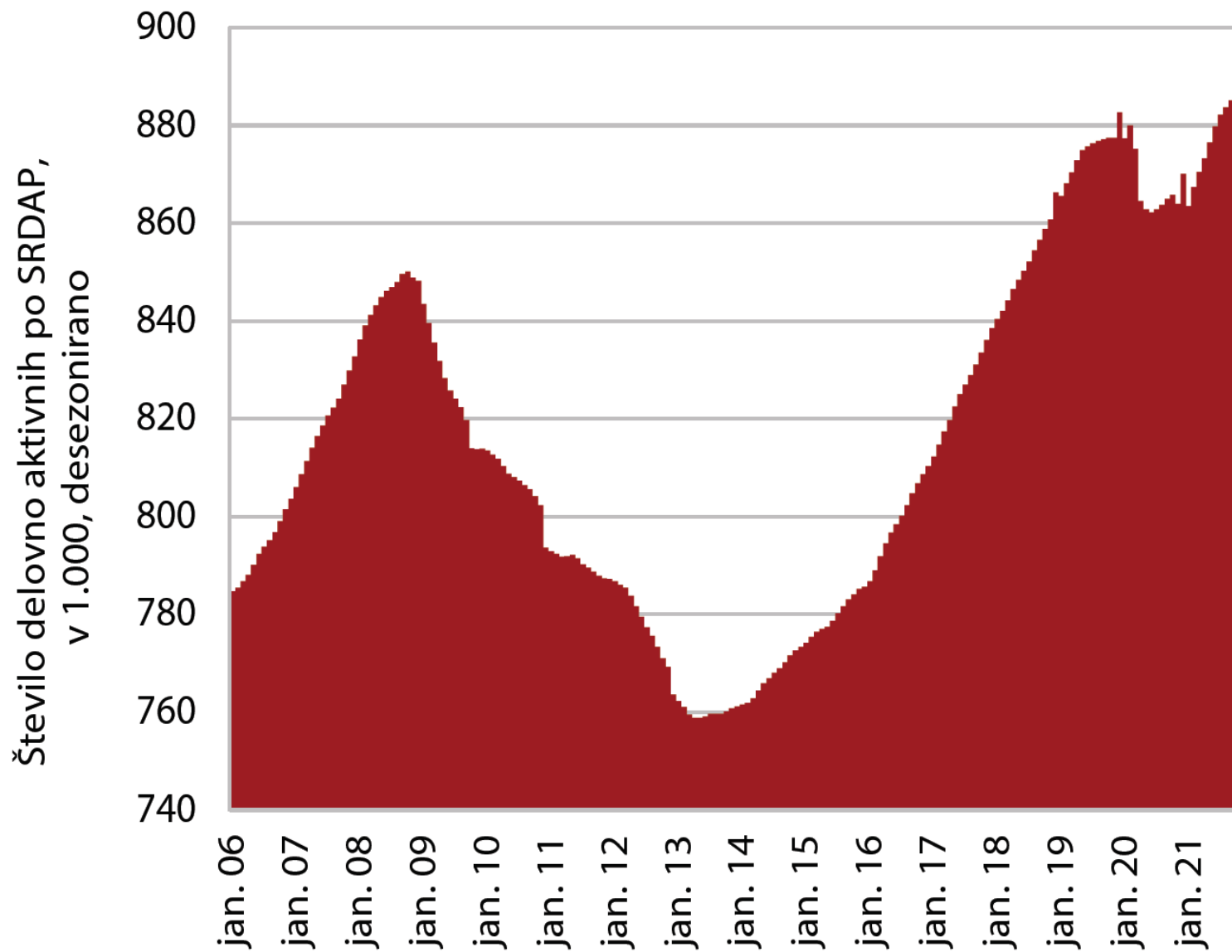
https://www.ess.gov.si/trg_dela/trg_dela_v_stevilkah/stopnja_registrirane_brezposelnosti

Razmere na trgu dela ostajajo ugodne; zaposlenost dosega nove najvišje ravni, brezposelnost se še naprej znižuje

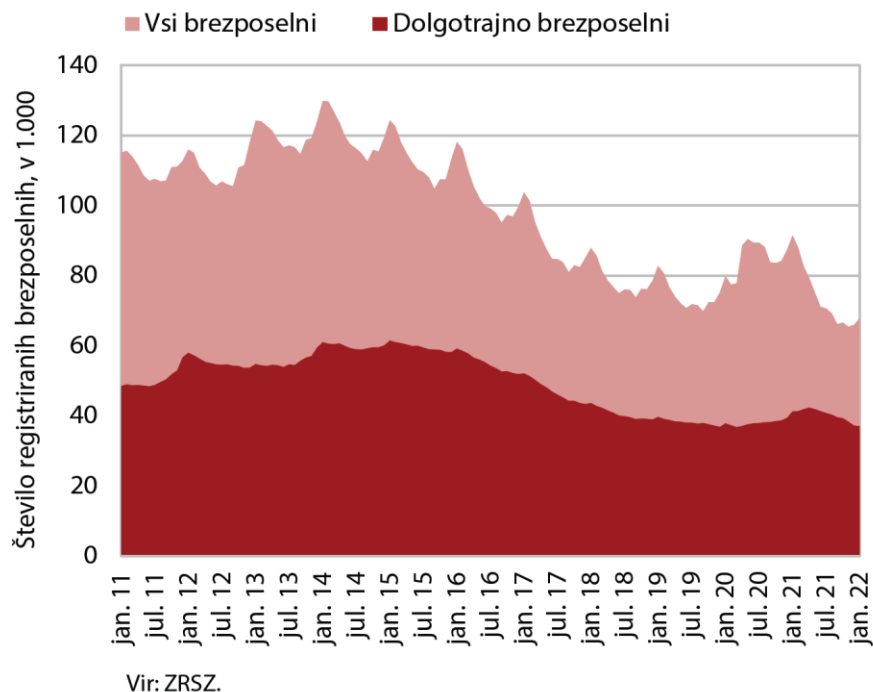
Vir: SURS, ZRSZ, preračuni UMAR.

Slika 18: Število delovno aktivnih oseb

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Slika 19: Število registriranih brezposelnih oseb

Sezonsko prilagojeni podatki o registriranih brezposelnih osebah tudi januarja kažejo na zmanjšanje (za 2,6 %). Po originalnih podatkih je bilo konec januarja brezposelnih 67.834 oseb, kar je sicer 2,8 % več kot konec decembra lani, a je to večinoma odraz sezonskih gibanj, povezanih z večjim prilivom v brezposelnost zaradi izteka zaposlitev za določen čas. Brezposelnih je bilo za 25,9 % manj kot v lanskem letu in tudi za 15 % manj kot januarja 2020. Med brezposelnimi osebami se je v prvih štirih mesecih lanskega leta povečevalo število dolgotrajno brezposelnih oseb, nato pa se je ob velikem povpraševanju po delovni sili, ki se kaže tudi v visoki stopnji prostih delovnih mest, do konca leta znižalo. Upad dolgotrajno brezposelnih oseb se je nadaljeval tudi januarja, s čimer jih je bilo za 10,4 % manj kot januarja lani in tudi za 2,2 % manj kot pred izbruhom epidemije pred dvema letoma. Med dolgotrajno brezposelnimi osebami je več kot polovica takšnih, ki so brezposelni več kot dve leti.

Cilji makroekonomije (3)

3. Stabilne cene

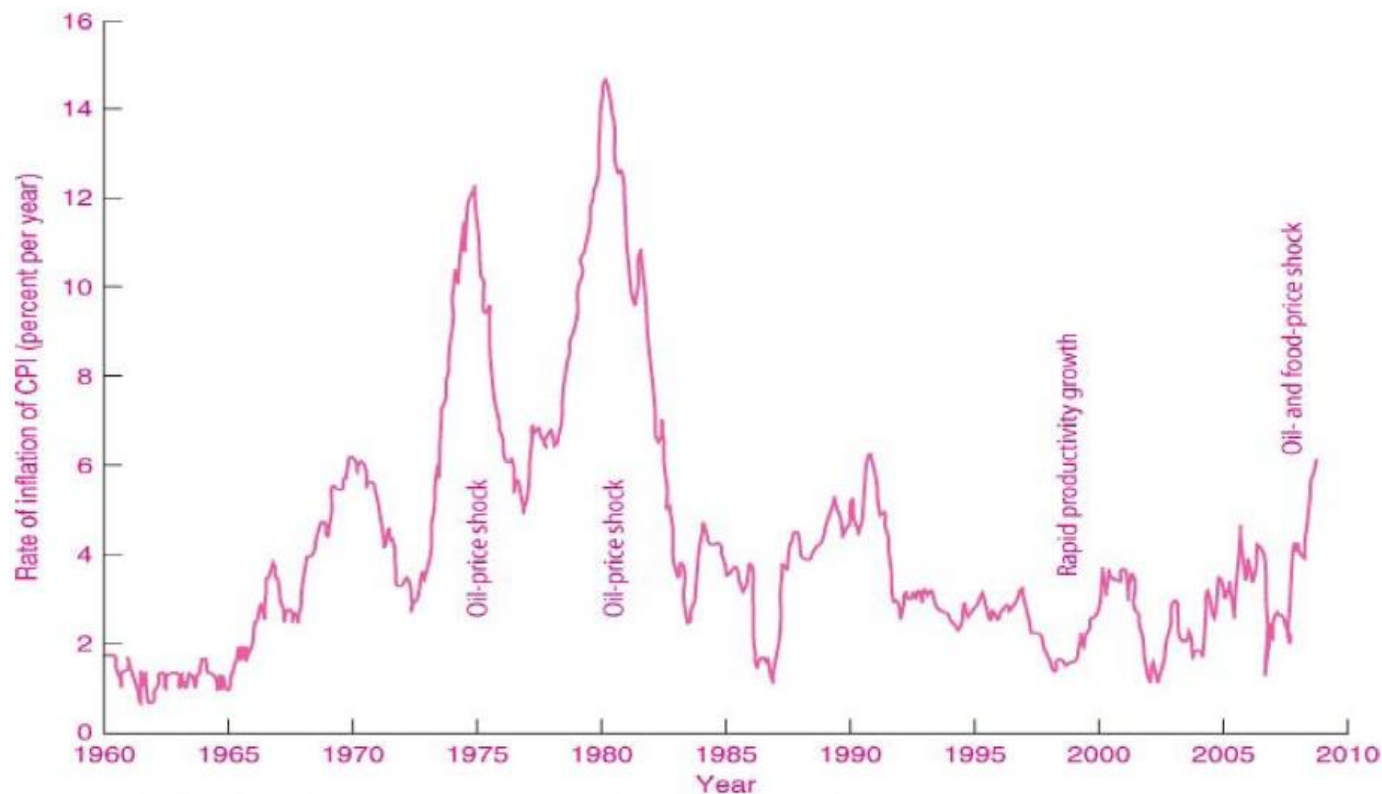
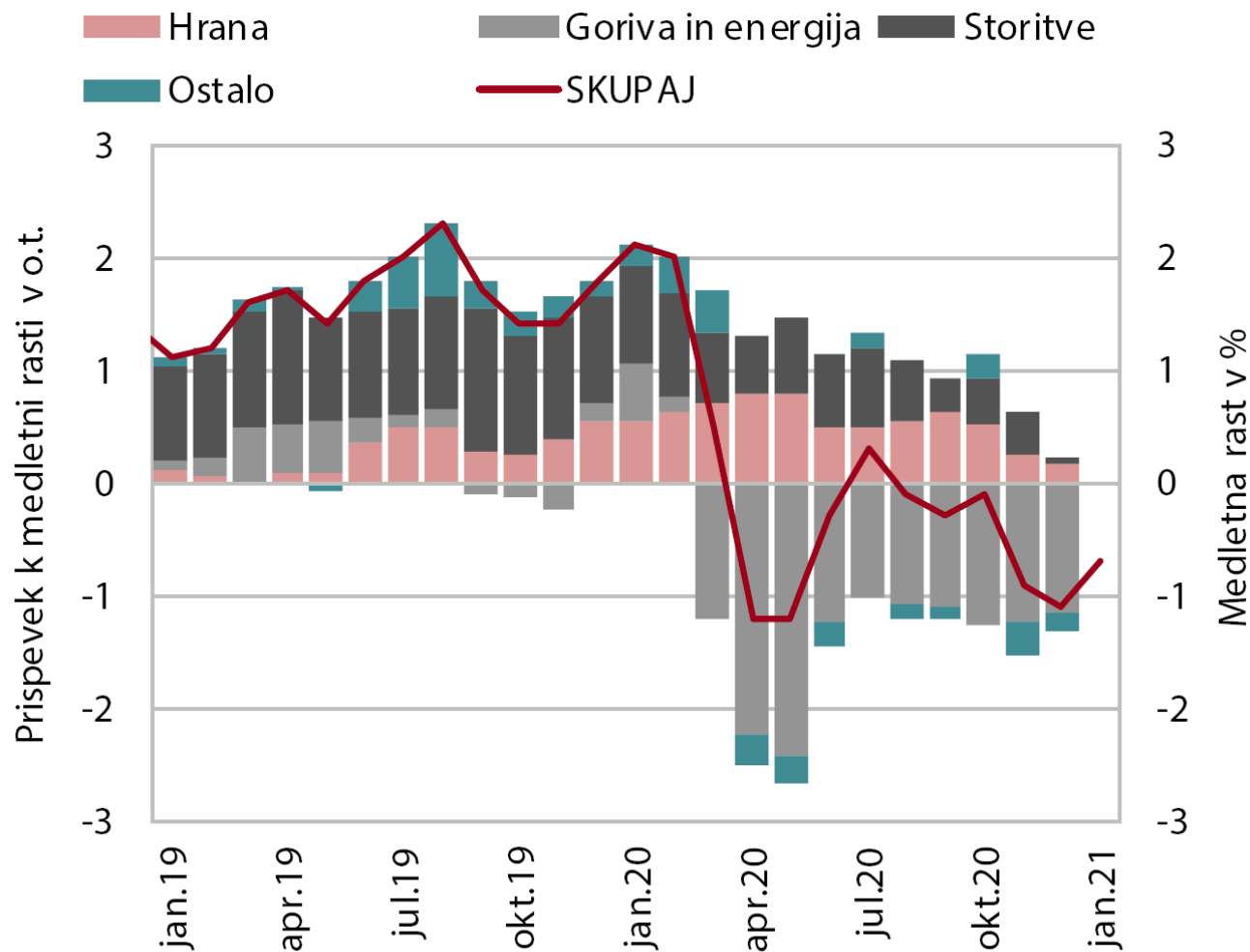

FIGURE 19-4. U.S. Consumer Price Inflation, 1960–2008

- ICŽP (CPI)
- inflacija
- deflacija
- hiperinflacija
- dezinflacija

2020: deflacija

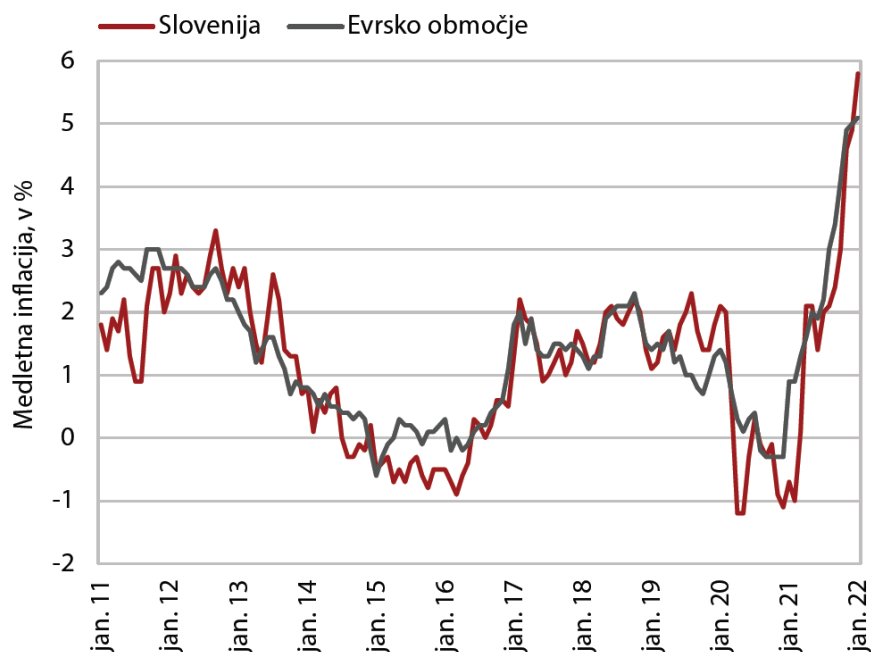
- Deflacija predvsem na račun cenejših energentov

Vir: SURS, preračuni UMAR.

2021: inflacija

Slika 21: Cene življenjskih potrebščin

Vir: SURS, Eurostat.

Višje cene energentov, hrane in storitev so januarja precej okrepile medletno rast cen življenjskih potrebščin, ki je bila s 5,8 % najvišja po avgustu 2008. K medletni inflaciji so še vedno največ (2,2 o. t.) prispevale višje cene energentov. Januarja so se na mesečni ravni izraziteje (za več kot četrtno) okrepile cene plina, višje pa so bile tudi cene naftnih derivatov in elektrike. Višje cene energentov in surovin ter ohranjanje ozkih grl vplivajo tudi na rast cen neenergetskega industrijskega blaga, najizraziteje trajnega blaga, ki je bilo ob nadaljnji rasti cen avtomobilov in pohištva medletno dražje že za 8,2 %. Cene poltrajnega blaga ob nekoliko drugačnem sezonskem gibanju cen obleke in obutve na medletni ravni precej nihajo in so bile januarja višje za 2,7 %. Cene v skupini hrane in brezalkoholnih pijač pa se še naprej krepijo in so bile medletno višje za 4,6 %. Krepi se tudi rast cen storitev, ki je januarja na medletni ravni prvič po izbruhu epidemije presegla 3-odstotno raven. K rasti po naši oceni največ prispevajo storitve iz skupin rekreacija in kultura ter restavracije in hoteli.

Viri inflacije v letu 2021

Tabela 4: Rast cen življenjskih potrebščin, v %

	XII 21/XII 20	II 21-I 22/II 20-I 21	I 22/XII 21	I-II 22/I-II 21
Skupaj	4,9	2,4	0,4	5,8
Hrana	4,0	0,1	1,5	4,7
Goriva in energija	19,1	13,8	2,6	20,5
Storitve	1,5	0,6	1,0	3,1
Ostalo ¹	4,4	1,4	-1,2	4,1
Osnovna inflacija - brez hrane in energije	3,1	1,4	-0,2	3,8
Osnovna inflacija - odrezano povprečje ²	3,6	1,8	0,9	4,6

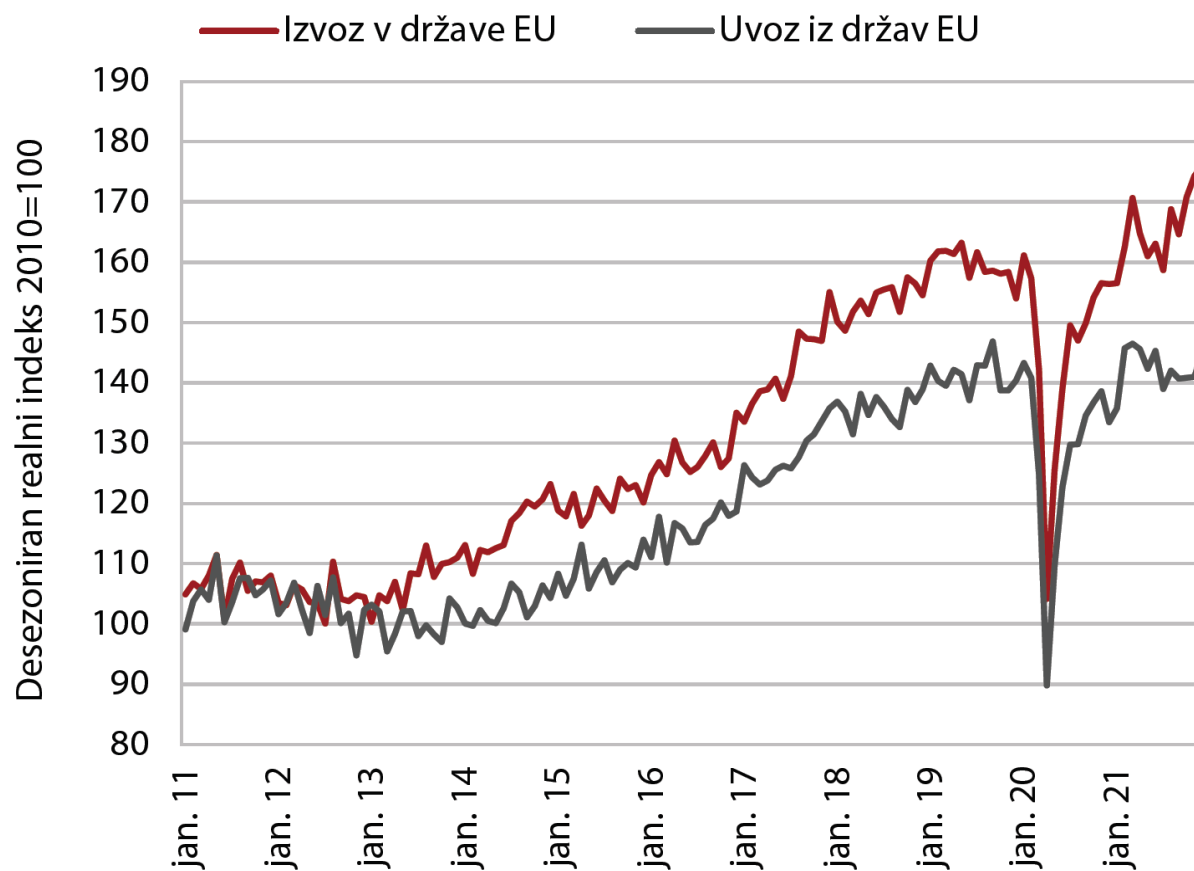
Vir: SURS, preračuni UMAR.

Opomba: ¹ Obleka, obutev, pohištvo, osebni avtomobili, alkoholne pijače, tobak itd. ² Pristop z izključitvijo deleža ekstremnih sprememb cen v vsakem mesecu.

Cilji makroekonomije (4)

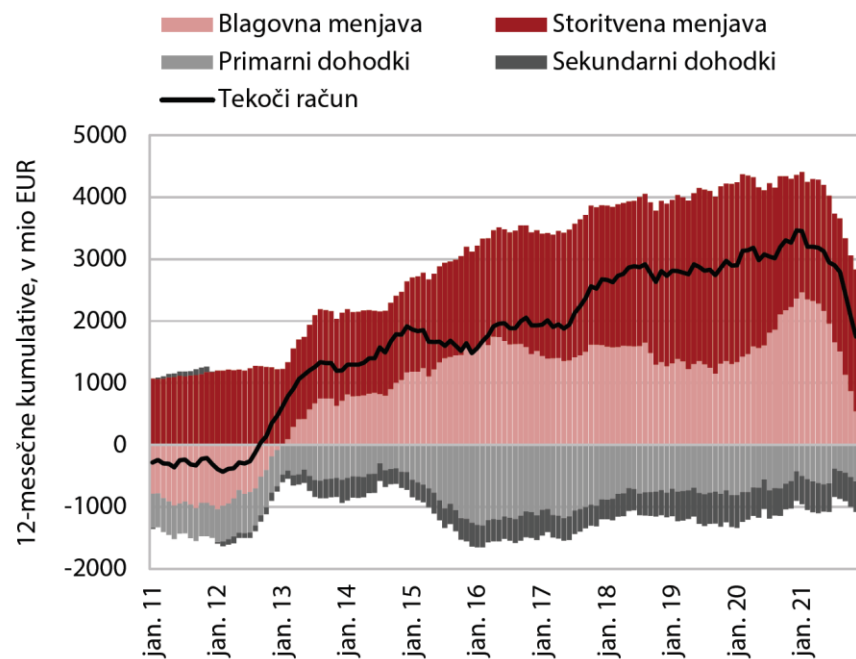
4. Uravnotežena plačilna bilanca

Slika 10: Blagovna menjava – realno

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Slika 24: Tekoči račun plačilne bilance

Vir: BS, preračuni UMAR.

Presežek tekočega računa plačilne bilance je bil v zadnjih dvanajstih mesecih do novembra lani nižji kot leto prej in je znašal 1,8 mrd EUR (3,5 % ocenjenega BDP). K temu je največ prispeval nižji blagovni presežek, saj je bila ob okrepljenem domačem trošenju in poslabšanih pogojih menjave rast uvoza hitrejša od izvoza blaga. Višja sta bila tudi primanjkljaja primarnih in sekundarnih dohodkov. Neto odlivi primarnih dohodkov so se nadalje povečali zlasti zaradi večjih neto plačil dohodkov od lastniškega kapitala. Neto odlivi sekundarnih dohodkov pa so se povečali predvsem zaradi višjih vplačil sredstev v proračun EU iz naslova davka na dodano vrednost in bruto nacionalnega dohodka. Storitveni presežek je bil medletno višji, predvsem v menjavi gradbenih storitev ter v menjavi storitev, ki imajo višjo dodano vrednost (storitve raziskav in razvoja ter telekomunikacijske, računalniške in informacijske storitve).

Tabela 6: Plačilna bilanca

I-XI 2021, v mio EUR	Prilivi	Odlivi	Saldo	Saldo, I-XI 2020
Tekoči račun	42.104,3	40.534,3	1.570,0	3.279,8
Blago	32.219,5	31.738,2	481,4	2.300,3
Storitve	7.349,6	5.214,1	2.135,6	1.845,8
Primarni dohodki	1.552,0	2.137,3	-585,4	-423,9
Sekundarni dohodki	983,2	1.444,7	-461,5	-442,4
Kapitalski račun	2.991,4	2.750,0	241,4	-110,1
Finančni račun	4.242,9	5.747,8	1.504,9	2.969,0
Neposredne naložbe	1.656,0	1.338,6	-317,4	-230,7
Naložbe v vrednostne papirje	-1.883,9	612,3	2.496,1	-2.466,8
Ostale naložbe	4.472,5	3.066,6	-1.405,9	5.497,2
Statistična napaka	-306,6	0,0	-306,6	-200,7

Vir: BS. Opomba: Metodologija plačilne bilance in stanja mednarodnih naložb Slovenije temelji na priporočilih šeste izdaje Priročnika za izdelavo plačilne bilance, ki ga je izdal IMF. Na tekočem in kapitalskem računu prilivi pomenijo prejeme, odlivi pa izdatke; saldo je razlika med prilivi in odlivi. Na finančnem računu odlivi pomenijo imetja, prilivi pa obveznosti do tujine; saldo je razlika med odlivi in prilivi. Za vse plačilnobilančne prilive in odlive se povečanje izkazuje s pozitivnim predznakom, zmanjšanje pa z negativnim predznakom.

Instrumenti makroekonomske politike

- Fiskalna politika – *proračun*
- Monetarna politika – *ponudba denarja*
- Dohodkovna politika – *plače*
- Zunanjetrgovinska politika – *trgovinski ukrepi, mednarodne finance*

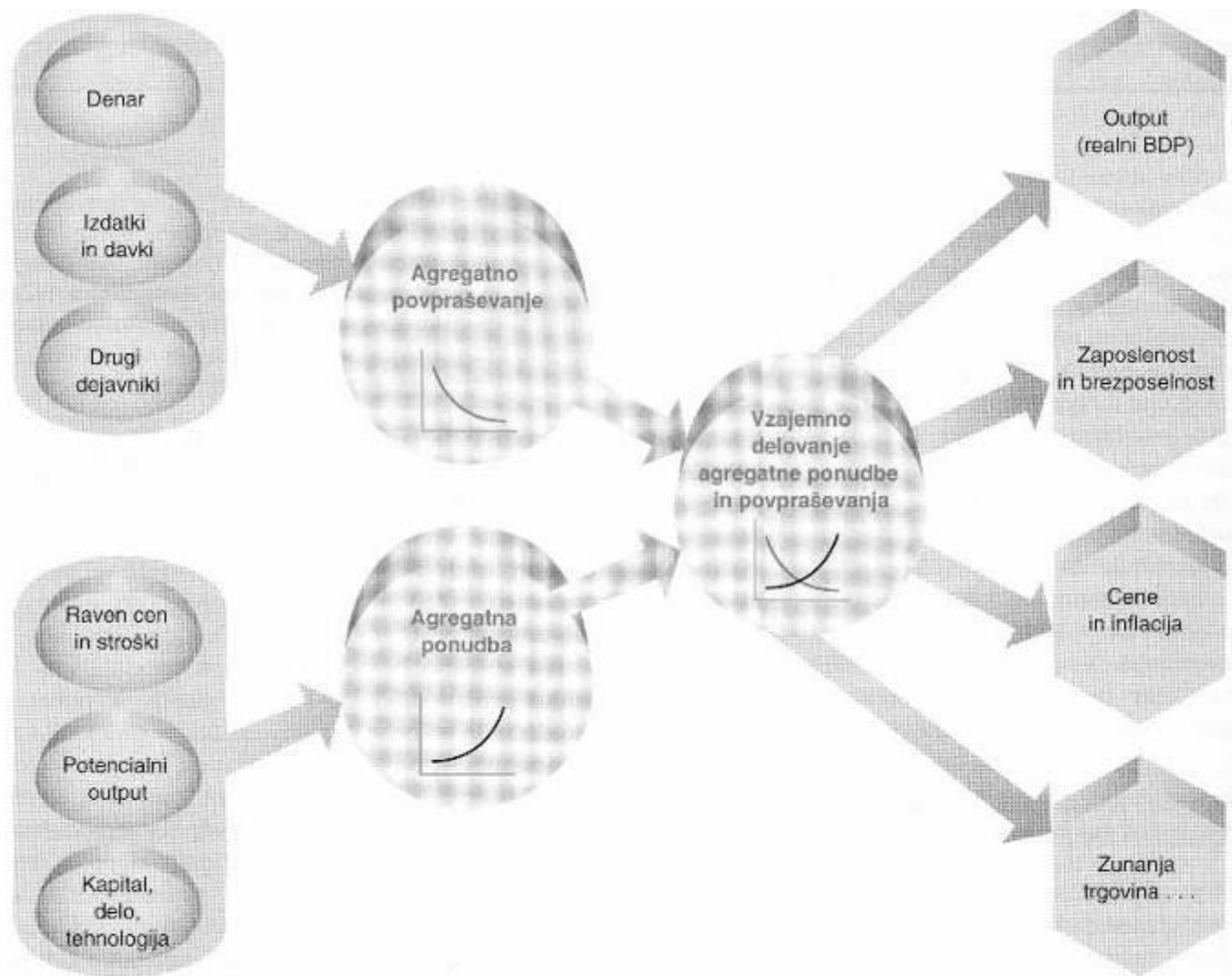
Nosilci ekonomske politike

- Fiskalna politika – vlada, parlament
- Monetarna politika – centralna banka (Banka Slovenije)
- Dohodkovna politika – vlada, sindikati, Gospodarska zbornica
- Zunanjetrgovinska politika – vlada, Gospodarska zbornica, mednarodne ustanove (WTO, IMF,...)

Podatki o slovenskem gospodarstvu

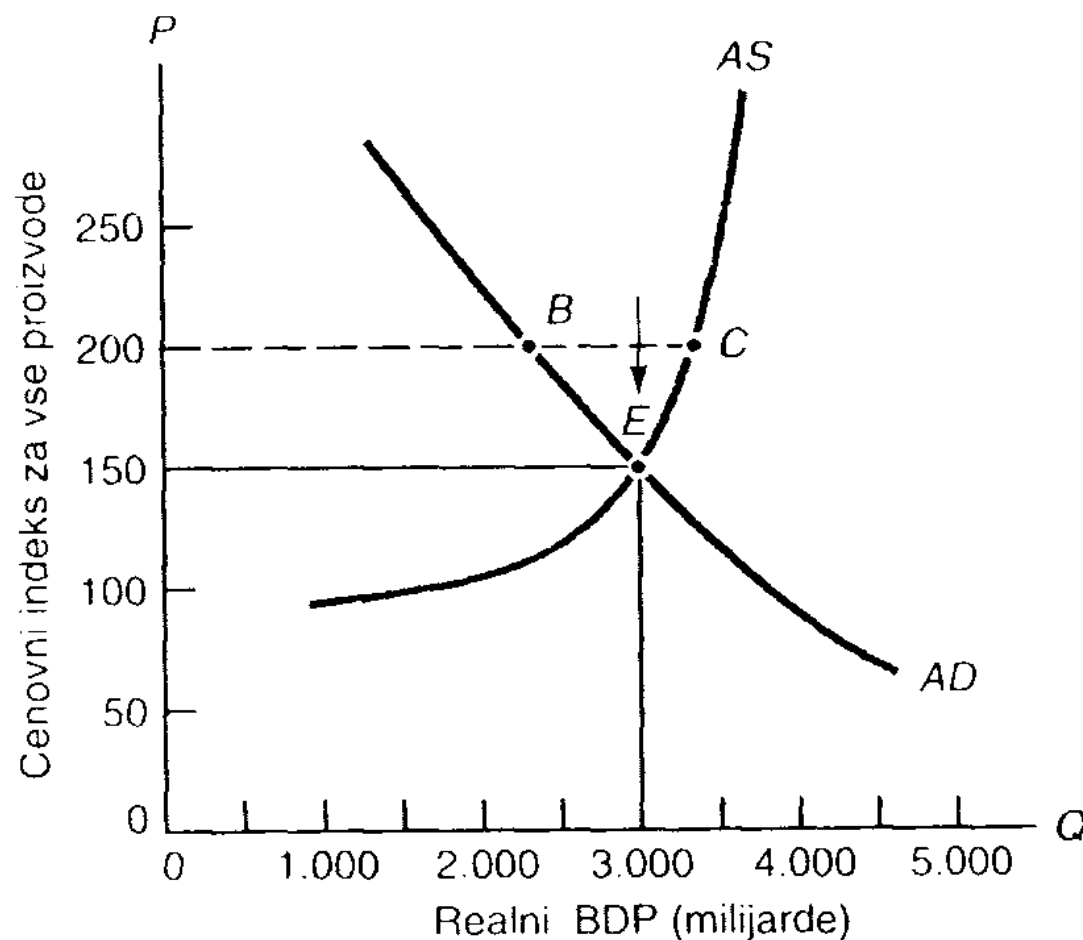
- UMAR: Ekonomsko ogledalo, pomladansko in jesensko poročilo
- SURS: stat.si, podatkovna baza SiStat, Statøpis
- BS: Bilten BS
- GZS
- Vlada: proračunski memorandum

Agregatna ponudba in povpraševanje

SLIKA 20-5: Agregatna ponudba in povpraševanje določata glavne makroekonomske spremenljivke

Krivulji AS in AD

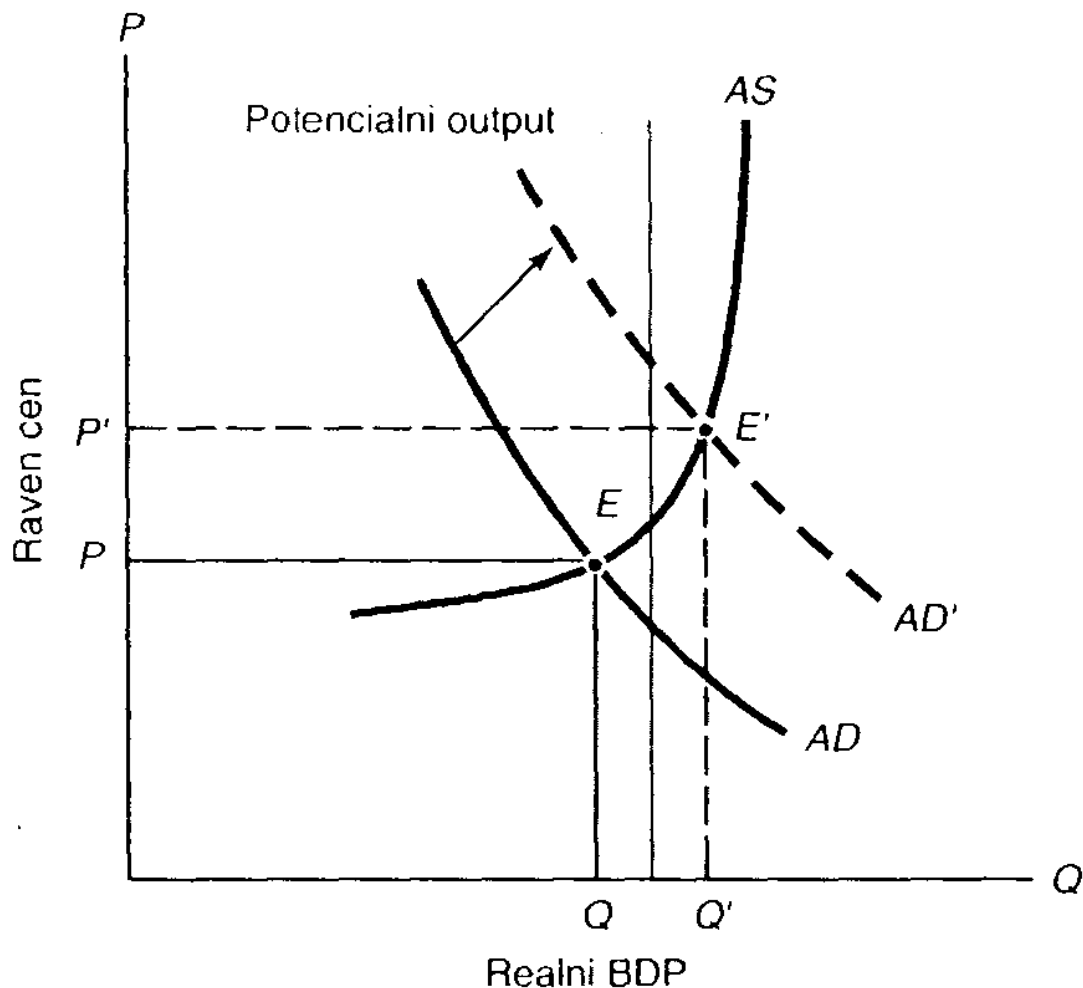
Fiksno:

- ponudba denarja
- proračunska politika
- količina kapitala

Mikroekonomsko : makroekonomsko ravnoesje

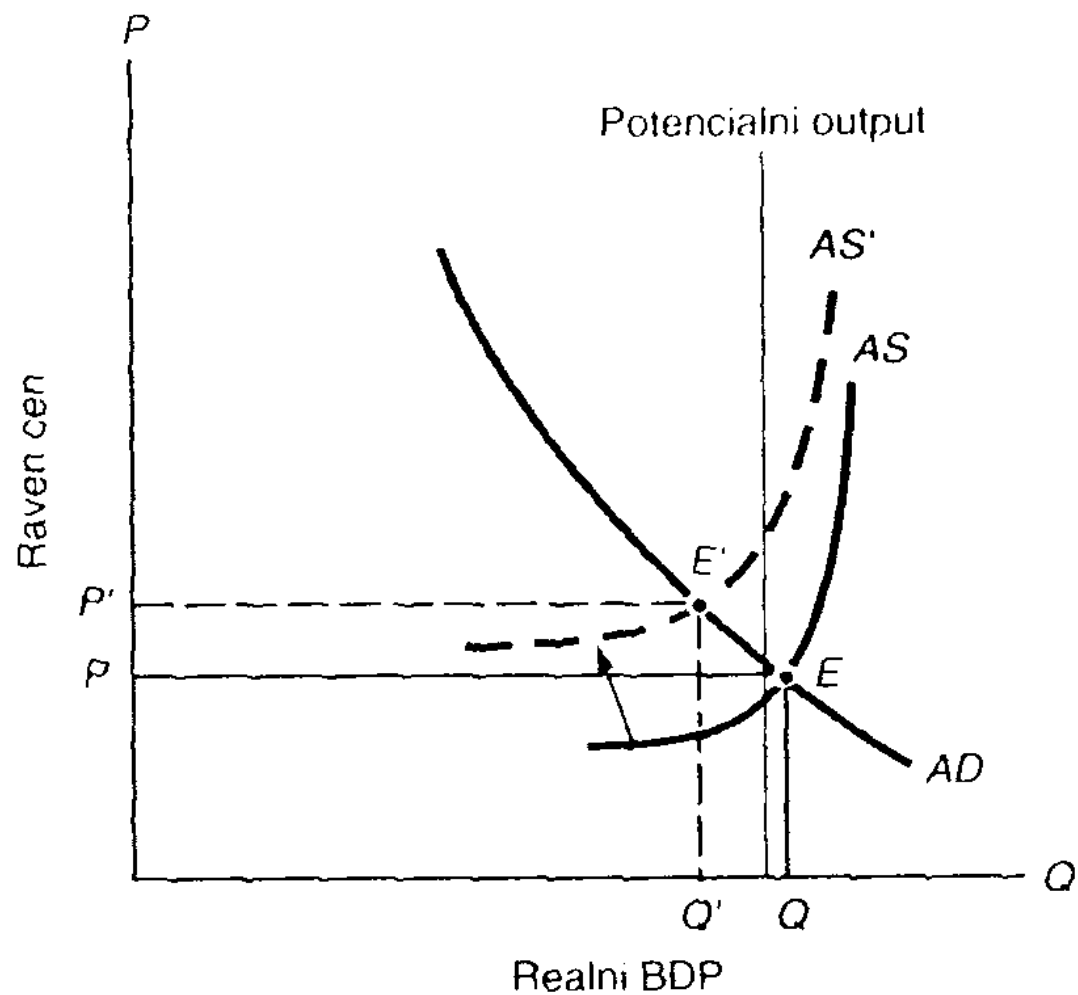
Makroekonomska zgodovina skozi krivulji AS in AD (1)

- Vojna ekspanzija

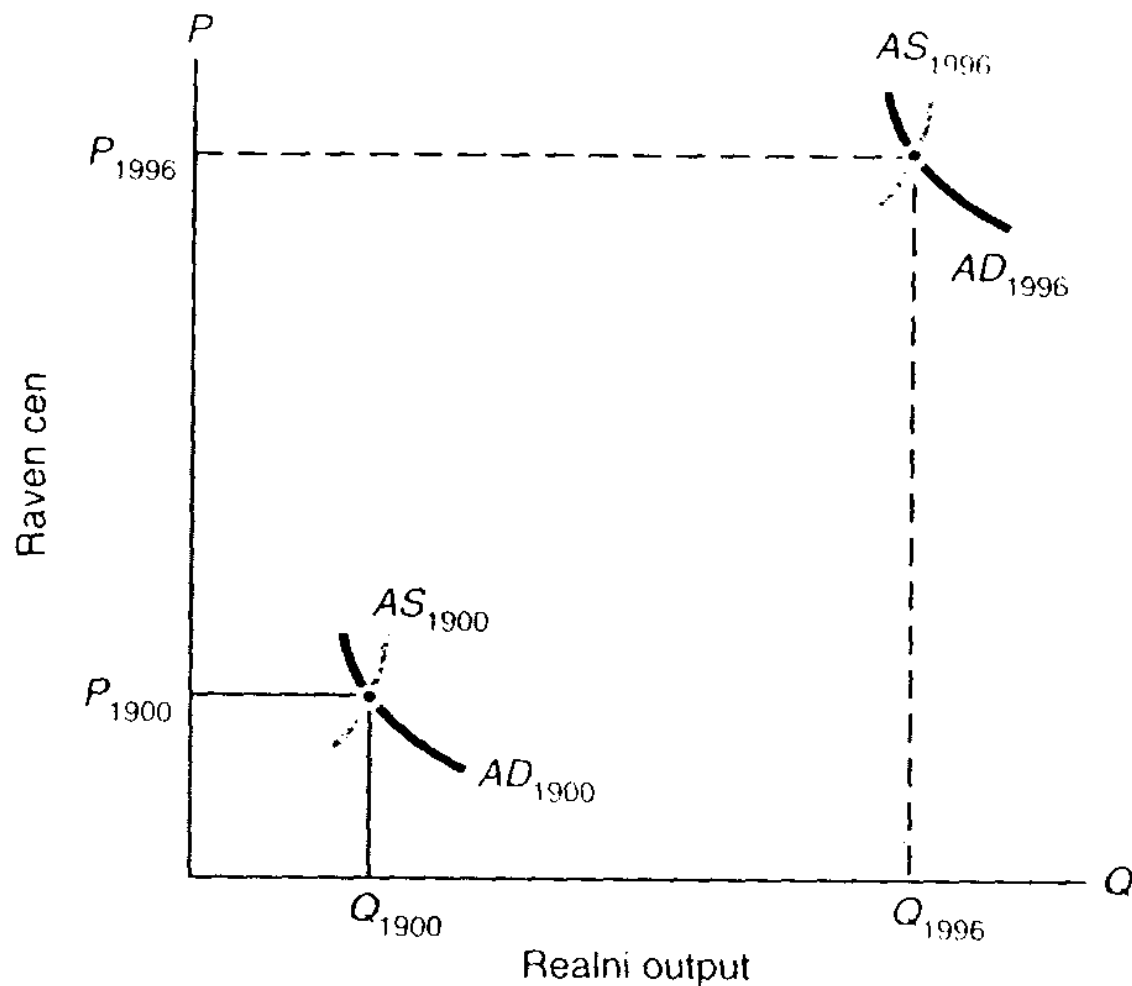
Makroekonomska zgodovina skozi krivulji AS in AD (2)

- Ponudbeni šoki

Makroekonomska zgodovina skozi krivulji AS in AD (3)

- Stoletje rasti

Makroekonomska zgodovina (1)

- 18. stol.: klasična (politična) ekonomija (Smith, Ricardo, Mill, Malthus)
- 19. stol.: ekspanzija trgov, laissez faire
- Začetek 20. stol.: Gospodarsko upadanje
- 1930-ta: Gospodarska kriza

Makroekonomska zgodovina (2)

- 1960-ta: Ekspanzijska politika, vojna, “pregrevanje”
- 1970-ta: Ponudbeni šoki, stagflacija
- 1979 – 1982: Monetarna restrikcija, $BDP \downarrow$, $U \uparrow$
- 1982 – 1997: Makroekonomska stabilnost ZDA

Naloge DZ 3.1, C, 9-11

Prikaži naslednje dogodke v modelu AS-AD:

- a) Ekspanzija AD z vidika klasične ekonomije*
- b) Keynesova ekspanzija AD v 1930-ih*
- c) Kennedyjeva ekspanzija AD v 1960-ih*
- d) Ponudbeni šoki 1970-ih, stagflacija*
- e) Restriktivna monetarna politika 1979-82*
- f) Ekonomika R. Reagana in M. Thatcher*

Merjenje ekonomske dejavnosti

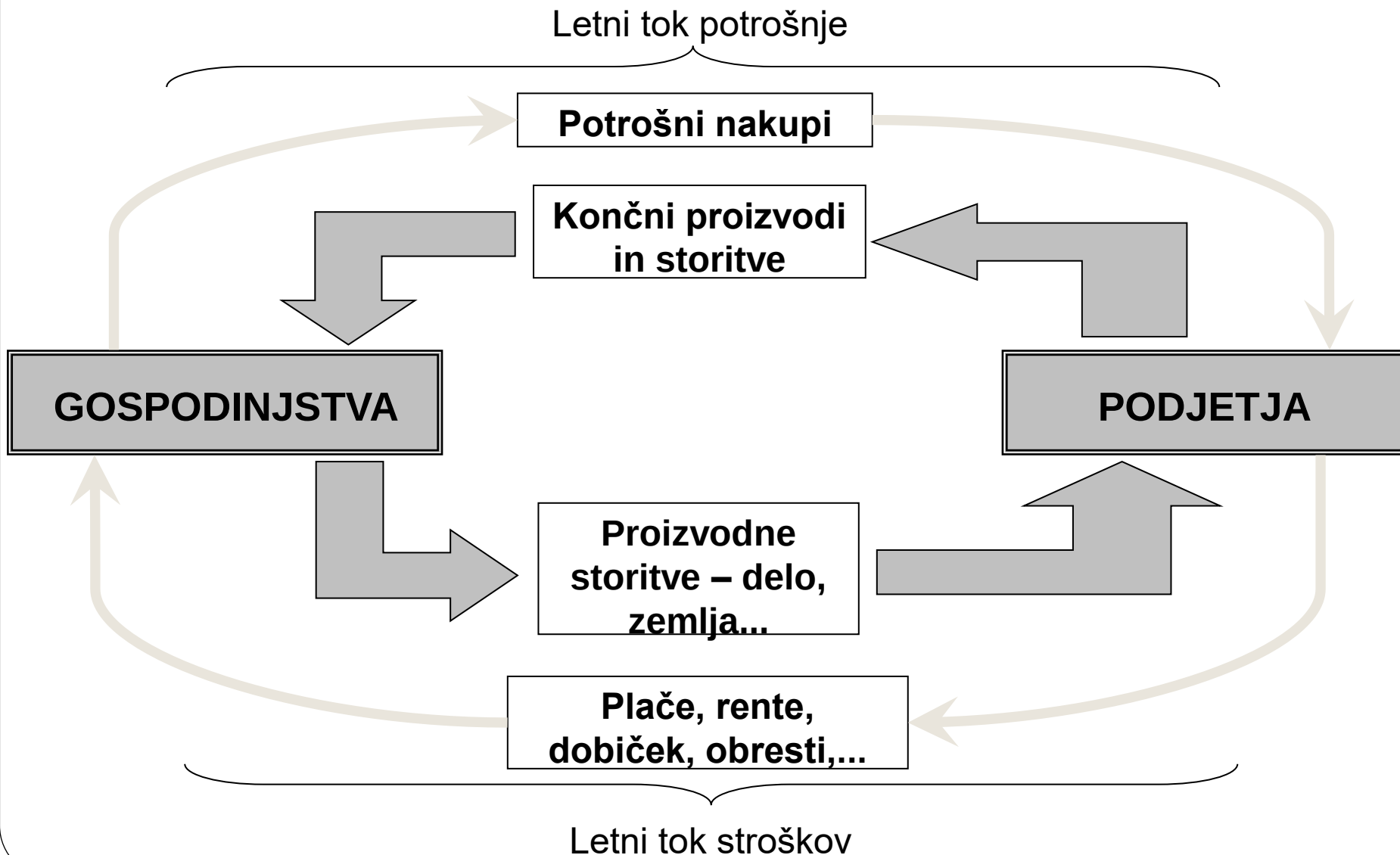
- Bruto domači proizvod – BDP:

Vsota denarnih vrednosti

- potrošnje
- bruto naložb
- vladnih nakupov
- neto izvoza

v državi v danem letu

Krožni tok makroekonomske dejavnosti

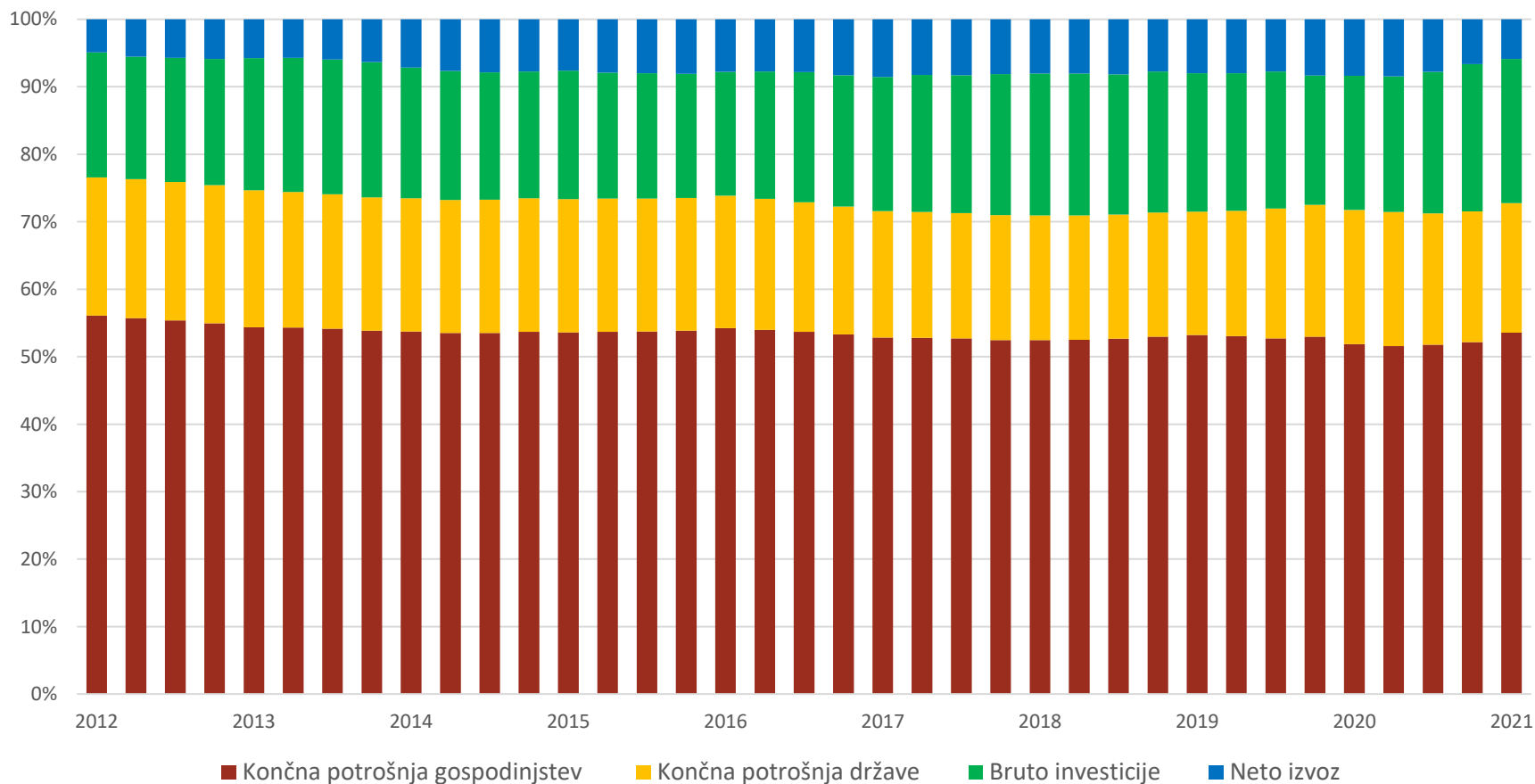
Merjenje BDP – izdatkovna metoda

- Potrošnja (C)
- Bruto zasebne investicije (BI)
- Vladni nakupi (G)
- Neto izvoz (NX)
= izvoz (X) – uvoz (M)

$$\text{BDP} = C + bI + G + nX$$

Izdatkovna struktura BDP v Sloveniji

Izdatkovna struktura BDP

Merjenje BDP – dohodkovna metoda

- Sredstva zaposlenih
- Poslovni presežek
 - neto obresti
 - rente
 - dobiček pred obdavčitvijo
 - dohodki malih podjetnikov
- Neto posredni davki
 - = plačani posredni davki – prejete subvencije
- Poraba fiksnega kapitala (amortizacija)

Poslovni računi posameznikov in družbeni računi

(a) Bilanca uspeha tipične kmetije
(v dolarjih)

Kmetijski pridelki		Zasluzki	
Prodaja pridelkov (koruza, jabolka itd.)	1.000	Stroški proizvodnje	
		Plače	800
		Rente	100
		Obresti	25
		Dobiček (ostanek)	75
Skupaj	1.000	Skupaj	1.000

(b) Račun družbenega proizvoda
(v milijonih dolarjev)

Tok proizvodov v zgornjem delu krožnega toka		Zasluzki v spodnjem delu krožnega toka	
Končni proizvodi (10×1.000)	10.000	Stroški ali zasluzki	
		Plače (10×800)	8.000
		Rente (10×100)	1.000
		Obresti (10×25)	250
		Dobiček (10×75)	750
Celoten BDP	10.000	Celoten BDP	10.000

Problem dvojnega štetja

Prihodki od kruha, stroški in dodana vrednost
(centi za štruco)

	(1)	(2)		(3)
Stopnja proizvodnje	Prihodki od prodaje	Stroški vmesnih materialov in proizvodov		Dodana vrednost (plače, dobiček itd.) (3) = (1) - (2)
Pšenica	24	-0	=	24
Moka	33	-24	=	9
Spečeno testo	60	-33	=	27
Dostavljen kruh	90	-60	=	30
	<u>207</u>	<u>-117</u>		<u>90</u>
				Vsota dodane vrednosti

Pri merjenju BDP upoštevamo le
končne proizvode oz. dodano vrednost

Nominalni in realni BDP

- Nominalni BDP = $P \times Q$, tekoče tržne cene
- Realni BDP = Q , konstantne cene

$$Q = \text{realni BDP} = \frac{\text{nominalni BDP}}{\text{deflator BDP}} = \frac{P \times Q}{P}$$

Deflator BDP: cena tekočega BDP, izražena v cenah nekega fiksnega leta; mera spremembe cen

Nekateri vidiki družbenih računov

- Naložbe – *povečanje količine trajnega kapitala oz. proizvodnih zmogljivosti*
- Neto naložbe = *bruto naložbe* – amortizacija
- Transferna plačila – *plačila s strani vlade, ki ne gredo v zameno za proizvode/storitve – niso vključena v BDP*
- Posredni in neposredni davki

Druge mere ekonomske aktivnosti

- Neto domači proizvod:

$$\text{NDP} = C + \underline{nI} + G + nX$$

$$nI = bI - \text{amortizacija}$$

$$\text{NDP} = \text{BDP} - \text{amortizacija}$$

- Bruto nacionalni proizvod – *proizveden s proizvodnimi dejavniki v lasti rezidentov države*
- (*BDP: proizveden na teritoriju države*)

Druge mere ekonomske aktivnosti (2)

- Narodni dohodek -
skupni dohodek proizvodnih dejavnikov; enak NDP, zmanjšanemu za neto posredne davke:

	(milia USD)	% (2000)
<i>1. Plače zaposlenim</i>	5715,2	71
<i>2. Lastniški dohodki</i>	715,0	9
<i>3. Profit korporacij (podjetij)</i>	876,4	11
<i>4. Neto obresti</i>	532,7	7
<i>5. Neto dohodek od najemnin</i>	141,6	2
= <i>Btto.doh. od najemnin</i>	202,5	
<i>- amortizacija</i>	60,9	
Narodni dohodek	7980,9	100

Pomanjkljivosti BDP

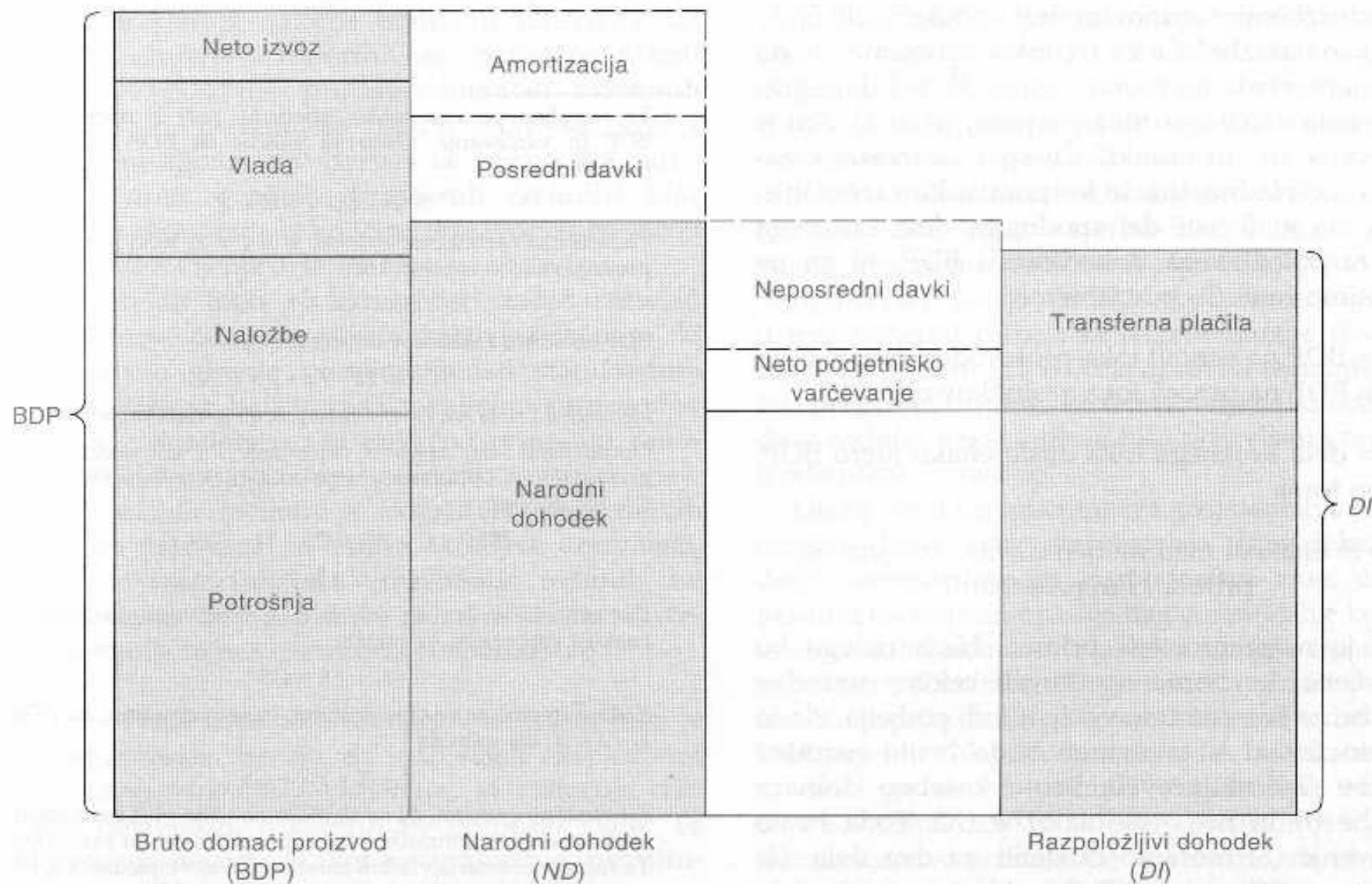
1. Mera gospodarske aktivnosti, ne blaginje
2. ne obsega:
 - neekonomskih dejavnikov blaginje: osebne svobode, zdravja, miru,...
 - proizvodnje za lastno uporabo
 - proizvodov, zamenjanih za druge proizvode (barter)
 - sive in črne ekonomije
 - nekaterih zunanjih učinkov
 - naravnih pojavov

[...] Our Gross National Product, now, is over \$800 billion dollars a year, but that Gross National Product - if we judge the United States of America by that - that Gross National Product counts air pollution and cigarette advertising, and ambulances to clear our highways of carnage. It counts special locks for our doors and the jails for the people who break them. It counts the destruction of the redwood and the loss of our natural wonder in chaotic sprawl. It counts napalm and counts nuclear warheads and armored cars for the police to fight the riots in our cities. It counts Whitman's rifle and Speck's knife, and the television programs which glorify violence in order to sell toys to our children. Yet the gross national product does not allow for the health of our children, the quality of their education or the joy of their play. It does not include the beauty of our poetry or the strength of our marriages, the intelligence of our public debate or the integrity of our public officials. It measures neither our wit nor our courage, neither our wisdom nor our learning, neither our compassion nor our devotion to our country, it measures everything in short, except that which makes life worthwhile. [...]

Robert F. Kennedy
University of Kansas
March 18, 1968

<https://www.jfklibrary.org/learn/about-jfk/the-kennedy-family/robert-f-kennedy/robert-f-kennedy-speeches/remarks-at-the-university-of-kansas-march-18-1968>

BDP, narodni in razpoložljivi dohodek

Naloga (*DZ, 3.2, C, 6 (str. 37)*)

Amortizacija:	15
Dobički korporacij:	23
Dividende:	7
Izvoz:	19
Izdatki države:	64
Uvoz:	21
Posredni davki:	53
Net. dohodki iz obresti:	26
Neto zasebne investicije:	70
Osebna potrošnja:	194
Osebni doh. iz obresti:	10
Osebni davki:	56
Lastniški dohodki:	24
Prispevki soc. zavarov.:	34
Subvencije:	4
Transferji:	45
Lastniški doh. gospodinj.:	10

Izračunaj:

a) btto zasebne investicije

b) neto izvoz

c) BDP

d) NDP (neto dom. proiz.)

e) ND (narodni dohodek)

f) osebni dohodek

g) razpoložljivi dohodek